

La crisi és profunda,
hi ha el perill que sigui llarga:
el rebuig dels pobles,
l'absència de direcció i de
lideratge, el fracàs de la via
política, impedeixen somniar
solucions ràpides i senzilles.
És el moment de tornar a
començar, d'emprendre una
reflexió fonamental sobre el
sentit de la construcció
europea i el seu futur.

Europa, al bell mig de la tempesta*

Pierre Moscovici

Europa és fràgil, és reversible. És evident que la Constitució és la primera víctima dels referèndums. Oficialment, s'ha quedat congelada, però en realitat és ben morta. Efectivament, l'ajornament de les ratificacions decidit pels caps d'Estat i de Govern és, en part, hipòcrita, ja que es nega a constatar l'evidència: el Tractat constitucional encara pot, en una o altra de les seves parts, servir com a punt de referència, però no veurà la llum en el seu estat inicial. L'ampliació, que suposa, tanmateix, l'aventura més formidable des d'aquest inici de segle, es posa en qüestió: els mitjans perquè tingui èxit li són negats pels Estats més rics i el debat sobre Turquia reneix en les condicions més malsanes, amb el teló de fons del renaixement dels nacionalismes. L'euro és discutit, per primera vegada, no només pel que fa a la seva gestió (més que imperfecta) i els seus resultats (lluny de ser satisfactoris), sinó també pel que fa al seu propi principi: l'ofensiva d'un ministre del Govern de Berlusconi, els interrogants formulats des d'Alemanya són lluny de ser fortuïts i potser tindran conseqüències. La Unió, finalment, es troba sense pressupost en un moment en què ha de finançar la seva ampliació i fer front a un dèficit que no para d'augmentar.

Sobretot, però, és la voluntat de viure junts dels europeus la que en surt perjudicada. Europa, encara no fa un any, dubtava entre el canvi de direcció i la crisi. Aquesta última ja ha arribat avui i la seva lliçó és ben cruel. Les civilitzacions són mortals; l'Europa reunificada, la de després de la caiguda del mur de Berlín, és jove, fràgil, és reversible, es pot desmuntar i desfer-se. El qüestionament del seu projecte és un fenomen global. La tasca que havien definit els «pares fundadors» en els anys de postguerra s'ha acomplert. Els seus objectius (la pau, el mercat, la unitat europea) s'han acomplert i la seva evocació ja no fa somniar a pobles amnèsics. El retorn de la inquietud sobre l'esdevenidor econòmic i social d'Europa

Vice-president del Parlament Europeu i secretari nacional de Relacions Internacionals del Partit Socialista francès

79

Amb el «no» francès i holandès, i després del fracàs del Consell europeu del passat mes de juny, el procés de construcció europeu ha entrat en una crisi greu.

Les contradiccions llargament amagades, les ambigüitats mai confessades, han esclatat de manera estrepitosa.

El referèndum francès n'ha estat un revelador formidable. El 29 de maig es va tancar un període de la construcció europea: el d'una unificació del continent al ritme de les petites passes del mercat, validat per la inevitabilitat d'una construcció política tranquil·la tramada en la discreció per una avantguarda il·luminada.

Identificades les causes de la crisi, l'autor creu arribat el moment però de tornar a començar: la pausa imposada pel «no» francès al Tractat no ha de significar la paràlisi de la intel·ligència i la desaparició del debat. Ans al contrari, el projecte europeu és viable –assegura– si els europeus emprenen una refundació pacient i sincera, nodrida per l'exigència intel·lectual i conduïda sense demagogia ni populisme.

acompanya, com ho féu en el passat, la dels nacionalismes.

La situació actual ens porta, però, a evocar els anys 30: per tota Europa el replegament de les identitats nacionals fa augmentar el risc de la xenofòbia, (com demostra la campanya del referèndum a França que atiava el temor al «lampista polonès»), a tot arreu es constata l'augment dels populismes, tant d'extrema dreta com d'extrema esquerra, a vegades fins i tot més enllà dels extrems. El rebuig de les «elits polítiques», la ruptura sociològica i el retorn dels reflexos de classe, un exemple dels quals és la votació del 29 de maig, mostren una forma de «pensament únic», «políticament correcte», el cor del qual era la consecució de la construcció europea. És cert que els ferments més execrables com l'antisemitisme, el feixisme, l'autoritarisme, no són (com a mínim encara) a l'ordre del dia. En tot cas no tenen una sortida política. La Unió Europea, precisament, és la que ho evita. Però ara ja res no és impossible.

La crisi europea i el 29 de maig

Les responsabilitats d'aquesta situació són compartides. El fracàs de les negociacions presupostàries, de ben segur, deu molt a la confrontació Blair-Chirac. És evident que Tony Blair s'ha equivocat en reclamar la perennitat de la «rebaixa» consentida a Margaret Thatcher en un època on la Gran Bretanya era el parent pobre de l'Europa dels deu i on la Política Agrícola Comuna (PAC), de la qual es beneficia ben poc, representava el 70% del pressupost. Jacques Chirac, per la seva banda, no va actuar de forma coherent en exigir a la vegada la sacralització de la PAC fins al 40% de les despeses i un pressupost limitat a l'1% del PIB, rebutjant així el finançament de les despeses del futur (recerca, educació, transports). El problema, però, és més essencial, la competència entre dos homes o dos conceptes no és suficient per explicar-lo.

Seria absurd no establir un vincle directe entre la crisi d'Europa i el 29 de maig. És evident que la malaltia europea no és responsabilitat exclusiva del «no» francès, ja existia abans. No és (com a mínim no només) la manifestació d'una arrogància o d'un patiment francesos, sinó el símptoma d'una malaltia que afecta tota Europa i que sembla molt contagiosa. No li dono cap nom, però constato que es tradueix en un rebuig de l'Europa ampliada, considerada com una amenaça per a la identitat nacional, de l'Europa política, percebuda com a incomprendible i llunyana, de l'Europa econòmica i social, vista com ineficaç i injusta. Tanmateix, és massa fàcil (i, de fet, totalment erroni) pretendre, com fan alguns partidaris del no a França, que aquesta malaltia no és la causa, sinó la conseqüència de la crisi.

La crisi europea és, a més, filla del 29 de maig. Sense el «no» francès, gran país, gran fundador, inspirador i motor junt amb Alemanya de la construcció europea, no hauria agafat aquesta dimensió, revestida de caràcter global. Lluny de suposar una refundació, el «no» de França ha alliberat les forces centrífugues, els reflexes nacionalistes que desmantellen la solidaritat entre els europeus. Les il·lusions sembrades durant la campanya del referèndum ja es dissipen i les veritables conseqüències comencen a aparèixer. El que queda de sòlid després del «no», no és l'Europa política (ferida en el seu ímpetu), ni l'Europa social (privada de la seva Carta dels drets fonamentals, de la clàusula social horitzontal o de la base jurídica per a un marc legal dels serveis públics), el que queda de sòlid és l'Europa liberal, que a partir d'ara l'arrossegirà cap a l'Europa integrada. Existeix un pla B, però és el pla britànic (liberalització, desregulació, acostament als Estats Units) que serveix de programa per a la presidència de la Unió. França, de manera contrària al que predeien els bons apòstols, no ha quedat reforçada ni és més escoltada, sinó que és més feble que mai: la seva visió sobre Europa

La situació actual ens porta a evocar els anys 30: per tota Europa el replegament de les identitats nacionals fa augmentar el risc de la xenofòbia; a tot arreu es constata l'augment dels populismes, tant d'extrema dreta com d'extrema esquerra, a vegades fins i tot més enllà dels extrems.

és tan marginada que la victòria del CDU-CSU sembla més que probable a Alemanya, davant d'un Gerhard Schröder afeblit per la situació de l'ocupació (5 milions d'aturats a la RFA). És ben bé «l'Europa a la francesa» la que va caure derrotada el 29 de maig.

En tot cas, tothom pot constatar a partir d'ara que la renegociació d'un nou Tractat sobre la base d'una Europa social i d'una altra política, més propera a un «model francès» llargament mitificada, no es troba a l'ordre del dia en una Unió cada vegada més dominada per les dretes conservadores. Les víctimes probables d'aquesta crisi són ben conegudes. Són precisament els que se suposava que se n'havien de beneficiar: els sectors populars i les classes mitjanes més fràgils, cada cop més exposades a les ventades de la desregulació en una Europa menys capaç, en absència d'unes regles noves definides pel projecte de Constitució, de protegir contra la inseguretat social els agricultors que han perdut la inviolabilitat de la PAC... en poques paraules, a tots

aquells a qui se'ls havia promès un futur lluminós, després d'un «no» tranquil que els havia de donar seguretat i impuls.

Canviar el pas per tornar a començar

Aquesta constatació, difícil i fins i tot inquietant, però que considero prou lúcida, no hauria de portar a tancar-se en la nostàlgia o el rancor, a allunyar-se de l'ideal europeu. Al contrari, ha de convidar a replantejar-lo en termes nous. La crisi és profunda, existeix el perill que sigui llarga: el rebuig dels pobles, l'absència de direcció i de lideratge, el fracàs de la via política impedeixen, efectivament, somniar solucions ràpides i senzilles. Des d'aquest punt de vista, el fracàs de les negociacions pressupostàries del 16 i el 17 de juny té el mèrit d'evitar el risc, que hauria estat fatal, d'haver trobat uns pegats artificials i de mínims, mitjançant un pressupost incapaç de resoldre les contradiccions del finançament de la Unió i de fer front a les seves necessitats. Però aquest període de crisi aguda no serà útil, no tindrà un desenllaç positiu, si els responsables polítics no són capaços de tractar, finalment, les grans qüestions que preocupen als europeus, jerrarquitzar millor les prioritats d'acció i definir-ne els mitjans. En altres paraules, és el moment de canviar el pas per tornar a començar, d'emprendre una reflexió fonamental sobre el sentit de la construcció europea i sobre el seu futur.

Els socialistes han de respondre, en primer lloc, a un «repte» ideològic, al desafiament llançat per Tony Blair, que va saber extreure el màxim benefici de la situació creada abans del «no» francès i, com acostuma a fer, va afirmar la seva coherència. El seu discurs de presentació de la presidència britànica de la Unió davant del Parlament Europeu, el 23 de juny de 2005, és important. I ho és per l'exactitud del diagnòstic: el fracàs del lideratge europeu, la incapacitat de fer front a l'atur massiu, la via morta en la qual han entrat les ratificacions i l'esgotament de les

És evident que la malaltia europea no és responsabilitat exclusiva del «no» francès, ja existia abans. No és (com a mínim no només) la manifestació d'una arrogància o d'un patiment francesos, sinó el símptoma d'una malaltia que afecta tota Europa i que sembla molt contagiosa.

82

polítiques tradicionals de la Unió, que demostren la profunditat de la crisi, la dificultat de respondre-hi i la impossibilitat d'actuar-hi, en aquest període, com si Europa visqués en el *business as usual*. Ho és per la definició de l'agenda política: davant les imperfeccions del «model social europeu», i principalment davant dels 20 milions d'aturats amb què compta la Unió, ja no té sentit dedicar el 40% de les despeses comunitàries a la PAC, sinó que el que cal és privilegiar la creació de llocs de treball. Ho és, en altres paraules, per l'afirmació d'una estratègia. Blair proposa a Europa una modernització del seu model social, mitjançant l'aprofundiment de la seva capacitat per sostenir la competència i fer front a la globalització, mitjançant la inversió en el saber, la qualificació activa, les reformes estructurals del mercat laboral, mitjançant la flexibilitat de l'estratègia macroeconòmica. Per aconseguir-ho, proposa una nova redacció del conjunt

del pressupost europeu inspirada en l'informe Sapir de 2003, que suggeria l'eutanàsia de la PAC i l'extinció progressiva de les polítiques de cohesió.

Aquest discurs pot i ha de ser criticat, però no hauria de ser objecte d'una reacció caricaturesca, o fins i tot pavloviana. Efectivament, es tracta d'un discurs de combat, dotat d'un fort contingut ideològic, a través del qual el primer ministre britànic, aprofitant l'eclipsi franco-alemany, llança una OPA sobre Europa tot proposant-li un camí, l'adaptació a les regles del mercat mundialitzat, acompanyada d'una política d'inversions públiques de qualitat. No n'hi ha prou de menystenir-la o caracteritzar-la amb una etiqueta estigmatitzant (el «social-liberalisme»), cal prendre'n la mesura, la d'una ambició i una visió, i després respondre-hi. Més que no pas cedir a la facilitat de la denigració o la denúncia, responguem «d'acord», acceptem la confrontació, projecte contra projecte, visió contra visió, per reorientar el socialisme europeu i contribuir a la recuperació de les regnes que necessita Europa. Per aconseguir-ho, proposo avançar en quatre direccions.

Prioritat a l'Europa del creixement i l'ocupació

Crear llocs de treball, estimular el creixement per aconseguir-ho: aquesta ha de ser la primera preocupació dels europeus, aquesta ha de ser la prioritat de la nostra acció. Deixem, doncs, de postular que l'aprofundiment del mercat interior i la moneda resumeixen la política econòmica i social d'Europa. Contribueixen a la seva competitivitat, però no n'hi ha prou per combatre l'atur.

És per això que el debat obert sobre el model social europeu no es pot esquivar. Oposa diferents concepcions. La del model liberal, que se centra en la innovació, la flexibilitat, la desregulació i que il·lustra bé el discurs de Tony Blair. Produïx resultats a través d'una elevada creació de llocs de treball, però també es tradueix en una gran precarietat i un fort augment de les

injustícies. La del model nòrdic propi dels països escandinaus, igualment creador de llocs de treball, que insisteix també en el saber, corregeix la flexibilitat per la seguretat, es basa en serveis públics de qualitat, però exigeix un nivell elevat d'endeutament i un mercat laboral fortament liberalitzat. Finalment, hi ha la del model continental o bismarckià, tradicional a Alemanya i a França, garantit per un Estat del benestar finançat a la vegada pels impostos i les cotitzacions socials, les actuacions recents del qual no són gaire convincents. Tal com deia sovint Jacques Delors, l'Europa social no s'hauria de substituir pels sistemes de protecció socials nacionals. Passa, per contra, per un augment del nivell de drets garantits al conjunt dels europeus. La generalització, desitjada per la Comissió Barroso i recolzada per la presidència britànica, de l'acostament liberal a través de les directives sobre els serveis o el temps de treball, no va en aquesta direcció. Per la meua banda, jo penso que cadascun dels nostres països hi sortiria guanyant si adaptés certs aspectes exitosos concrets d'aquests models a les seves característiques nacionals i que tots haurien de reforçar considerablement la coordinació de les seves polítiques econòmiques i socials.

Pel que fa a l'àmbit macroeconòmic, tinc la convicció que ha arribat el moment del retorn del keynesianisme. Caldrà, per definir-lo, respondre millor que no es fa actualment, a tres grans preguntes. Per començar, quina política monetària cal implementar a la zona euro? La rigidesa del Banc Central Europeu (BCE), la seva defensa en línia d'una política de tipus d'interès que afavoreixi un euro fort, no permetran crear les condicions del revifament del creixement europeu. Si la idea d'un retorn a la independència del BCE, anticipada per alguns nostàlgics del colbertisme i de l'època pre-Maastricht és absurda, la proposta de calcar-ne els estatuts a partir dels de la Reserva Federal americana, integrant el creixement i l'ocupació en els seus objectius, em sembla, d'al-

Tal com deia sovint
Jacques Delors, l'Europa social
no s'hauria de substituir pels
sistemes de protecció socials
nacionals. Passa, per contra,
per un augment del nivell de
drets garantits al conjunt
dels europeus.

83

tra banda, realista i pertinent. Quina gestió caldrà donar, doncs, a l'euro? Més enllà de la dificultat per definir una política monetària favorable al progrés de l'economia europea, la zona euro pateix una asimetria insostenible en el seu *policy mix*: si la política monetària es defineix amb precisió i es concentra a les mans d'una institució amb molt de poder, l'absència de govern econòmic impossibilita la implantació d'una política pressupostària coherent. És per això que aquesta s'ha de crear mitjançant el reforçament de l'Eurogrup tal com proposava el Tractat constitucional europeu (és a dir, erigint-la en una institució de la Unió dotada de president permanent). Quin contingut haurà de tenir, doncs, la política pressupostària? Europa no ha arribat fins al final de la reforma del pacte d'estabilitat. És cert que s'ha alleugerit, però no se l'ha proveït dels instruments d'accions contracíclics necessaris: capacitat de constituir reserves en període de creixement, possibilitat de reactivació conjuntural en cas de recessió o exclusió de les despeses d'inversió del 3% del dèficit autoritzat. Ara és el moment de fer-ho.

Per un pressupost de reactivació

Aquesta estratègia pressupostària favorable al creixement i a l'ocupació no ha de ser la prerrogativa dels Estats o de la cooperació entre els Estats. També ha d'inspirar les perspectives financeres per a 2007-2013. Perquè tinguin sentit, és necessari superar la baralla estèril entre Blair i Chirac, que coincideixen, a més, en una defensa egoista d'un pressupost de la Unió reduït a un 1% del PIB de la Unió. Jo proposo més aviat que es parteixi de les necessitats dels europeus, per adaptar-hi els mitjans i portar-los al nivell necessari.

84

Les necessitats de l'Europa de demà s'articulen, segons el meu parer, al voltant de tres eixos. En primer lloc, hem de posar en pràctica un pla de gran amplitud per a l'est d'Europa. Unes mesures d'una envergadura similar ja es van prendre durant la post-guerra, amb el pla Marshall, per permetre la reconstrucció d'una Europa devastada pel conflicte mundial, o després de la caiguda del mur de Berlín, per recolzar la reunificació alemanya. Avui, hem de realitzar un cop més un esforç com aquest, costós, però vital. És una qüestió de dignitat i solidaritat: Jean-Claude Juncker, el primer ministre luxemburguès, tenia raó en sentir vergonya quan va veure com els països més rics de la Unió refusaven proporcionar als nous països membre, més pobres, els mitjans per a la seva expansió. Es tracta, també, d'una qüestió d'interès ben entès: la recuperació dels països d'Europa central i oriental representa una petició adreçada a les nostres empreses, de nous mercats, un major creixement i l'augment de llocs de treball a tota Europa; i el substitut de la solidaritat no pot ser un altre que el *dumping* social.

Aquest gran esforç a favor de l'est d'Europa no s'ha de realitzar, però, d'una manera brutal, en detriment de les regions de la «vella Europa» que pateixen dificultats. Jo no crec en les tesis que proposen, d'una manera que em sembla precipitada, reservar els fons estructurals exclusiva-

ment per als nous països membre. L'efecte de desviar els fons actuals a favor de l'ajut als nous membres corre el perill d'accentuar el rebuig a l'ampliació al sí dels països més antics de la Unió. Aquesta actitud, ignora, a més, les dificultats persistents del *mezzogiorno* italià, de les regions més pobres dels països de cohesió (Espanya, Portugal i Grècia) o fins i tot de les zones franceses amenaçades per la desindustrialització, les deslocalitzacions, on el «no» va ser tan fort en el referèndum del 29 de maig. Com que no vull que s'accentui la «fractura social» als països més antics i els més pròspers del continent, preconitzo, a la vegada que es racionalitzen les despeses i se n'evita la dispersió, conservar una política regional consistent per a tota Europa.

Finalment, Europa té la necessitat de donar prioritat pressupostària a les despeses de futur, més que no pas a les despeses del passat. Les preguntes formulades per Tony Blair en relació amb

Europa té la necessitat de donar prioritat pressupostària a les despeses de futur, més que no pas a les despeses del passat. Les preguntes formulades per Tony Blair en relació amb la PAC no es podran evitar eternament: la reforma en profunditat d'aquesta política s'ha de contemplar i estudiar serenament.

la PAC no es podran evitar eternament: la reforma en profunditat d'aquesta política, fins i tot la introducció d'una part de cofinançament, s'han de contemplar i estudiar serenament. Això no porta, però, tal com fa Blair massa sovint, a relegar aquesta política a l'oblit. L'agricultura no és un sector econòmic com els altres, implica un estil de vida, una gestió del territori, pot ser el lloc per a un model de desenvolupament rural, més ecològic, és la base d'un àmbit de producció vital, és finalment, la competència comunitària més antiga. La reforma de la PAC s'ha de fer sense timidesa i el seu desmantellament s'ha de rebutjar sense ambigüitats. Per tant, d'ara endavant, s'ha de posar l'accent en les grans inversions que permetran a Europa mantenir-se al capdavant de la competència econòmica mundial: recerca, ensenyament superior, infraestructura de transports, etc. És en aquests aspectes, més que no pas en l'agricultura, on es troben les claus del nostre futur.

Aquesta anàlisi de les necessitats té, de ben segur, conseqüències sobre la magnitud dels mitjans que cal posar en pràctica i la naturalesa del seu finançament. Si realment volem conservar una PAC suficient, una política regional sòlida, posar en pràctica un gran pla de solidaritat amb Europa de l'est i desenvolupar l'economia del saber; si també desitgem (i és necessari) que Europa sigui un actor mundial, implicat en la cooperació i el desenvolupament, dotat d'una veritable política sobre estrangeria, de seguretat i defensa comuna, llavors és absurd pretendre cenyir-se a un pressupost limitat a l'1% del PIB. Per al període 2007-2013, la proposta de la Comissió (1,14% del PIB, un bilió d'euros) s'ha de considerar com un mínim. A un termini més llarg, no serà possible, si volem conservar el nostre sentit de la idea d'Europa, mantenir l'actual sostre de recursos i despeses (1,24% del PIB). Caldrà anar molt més enllà i contemplar, tal com va proposar Dominique Strauss-Kahn en un informe per a

Romano Prodi, un pressupost superior al 2% del PIB. Un augment com aquest, evidentment, no és possible si abandonem la lògica actual que, generalitzant l'exigència del «just return» iniciat pel «descompte» britànic, ha acabat amb qualsevol esperit de solidaritat. Per aconseguir-ho, caldrà reflexionar sobre la idea d'un impost europeu tan aviat com sigui possible.

Tot això, en sóc conscient, exigeix una veritable revolució cultural. Sé que la majoria dels països de la Unió europea no estan preparats. Caldrà temps, probablement, el de dos «paquets financers», d'aquí al 2020. Queden dotze mesos per donar a Europa un pressupost per al període 2007-2013. Ha de ser l'ocasió per donar un primer pas en la direcció que he suggerit. Si no es dóna, assistirem a la fi de la voluntat política comunitària i hauré d'acceptar que la Unió no sigui més que un gran mercat. Els socialistes no poden, i no han de fer-ho, resignar-s'hi.

Delimitar les fronteres d'Europa

S'imposa una constatació dolorosa. L'ampliació d'Europa amb deu nous països provoca avui una reacció contrària, violenta, a l'alçada de la insuficiència de la feina de convicció, de la feblesa del debat europeu, de la modèstia de l'esforç de coherència i de cohesió que han acompanyat aquesta gran cita. La reunificació d'Europa s'ha percebut com massa ràpida, s'ha viscut com una amenaça o una font d'inseguretat: es tracta d'uns temors que, entre d'altres factors, han contribuït al «no» francès. Des del principi, sóc un gran partidari de l'ampliació, tinc la convicció que es tracta a la vegada d'un deure històric per a Europa (després de la caiguda del mur de Berlín i l'enfonsament del totalitarisme soviètic) i d'una oportunitat que cal aprofitar. Tanmateix, crec que ara ens cal canviar de mètode. Fins ara, l'ampliació ha sorgit d'una fugida endavant, d'una lògica de fets consumats: totes les candidatures presentades acabaren, sense un veritable

inventari polític, en l'adhesió. Aquest mètode ja no es pot tolerar i cal canviar-lo.

El debat sobre les fronteres d'Europa ja no es pot evitar més temps. Al contrari, s'ha de dur a terme sense tabús ni hipocresia. Hem de ser conscients, efectivament, de l'angoixa, del vertigen que crea l'absència de delimitació de les fronteres últimes de la Unió: aquests sentiments no s'aturaran si no es deixa clar qui és i qui no és europeu, qui ho serà i qui no ho serà. Això implica que s'examinin, ràpidament i de manera oberta, tres qüestions, per tal que es precisin les condicions en les quals la Unió pretén mantenir les promeses envers els països que ja han presentat la seva candidatura. La primera fita fa referència a Romania i Bulgària. Aquests dos països són, evidentment, europeus, van ser dels primers a presentar-se com a candidats, s'hi han contret compromisos clars, les negociacions s'han dut a terme sense indulgència i s'han completat. S'han signat els tractats amb vistes a una adhesió per a l'1 de gener de 2007. Fer marxa enrere seria una traïció: Romania i Bulgària han d'ingressar a la Unió. Però aquest ingrés ha de ser reeixit. Caldrà, doncs, ser exigent i fins i tot intransigent, sobre les condicions d'aquesta adhesió. Els avenços exigits per la Comissió i pel Parlament europeu, especialment en matèria de democràcia, de lluita contra la corrupció, d'independència de la justícia, s'han d'acomplir, a falta que es puguin aplicar les clàusules de salvaguarda previstes als tractats.

Croàcia també ha presentat la seva candidatura, però encara no ha pogut iniciar les negociacions d'adhesió. De fet, no es poden iniciar fins que el país no estigui a punt per deixar perfectament clars els fets succeïts en la seva història recent, com és el cas de la política de neteja ètnica realitzada durant el conflicte que van destrossar l'ex-Iugoslàvia als anys 90. En definitiva, fins que no cooperi de manera fidel i determinada amb el Tribunal Penal Internacional. En aquesta qüestió, tampoc no es pot transigir.

El cas més delicat, i el més important, és de ben segur el de Turquia. A títol personal, jo estic a favor de l'adhesió de Turquia a la Unió Europea, ja que em sembla que té un interès estratègic, polític i cultural molt important per a totes dues parts. Però no crec que es puguin ignorar els debats encesos i legítims que suscita aquesta perspectiva. La situació actual no és, en aquest sentit, satisfactòria. La Unió i Turquia es preparen per obrir les negociacions d'adhesió en una ambigüitat absoluta, sense que l'inici d'aquestes discussions sigui objecte d'una voluntat clara i compartida. Si aquestes negociacions comencessin el 3 d'octubre, per continuar durant deu anys en la incertesa i en un clima de sospita mútua per acabar fracassant, hauríem acumulat tots els inconvenients, alimentant la xenofòbia i humiliant Turquia sense reforçar Europa. És per això que penso que és necessari, abans de l'inici de les negociacions, reafirmar i esclarir el projecte polític comú a Europa i Turquia, sense el qual el procés actual no té cap sentit, i explicitar-ne les condicions. Si no es fa així, no serà mai un èxit.

Aquests tres debats no exhaureixen el debat de les fronteres. Hi ha més països, això ja ho sabem, que són o seran candidats. Ucraïna o Moldàvia, ho seran sens dubte; els Balcans, quan arribi el moment; Bielorússia, potser. No fóra honest (i políticament contraproduent) no respondre amb franquesa a aquestes sol·licituds. Europa, sembla evident, no és a punt per ampliar-se més a curt termini. Cal dir-ho, tot mantenint oberta aquesta perspectiva a més llarg termini i oferint, des del principi, capacitats de cooperació reforçada, d'associació millorada, entre la Unió i els seus veïns (tant si es tracta d'aquests països com fins i tot de Rússia, de la Conca mediterrània o del Pròxim Orient). L'ampliació no s'ha d'aturar, la pausa que demanen la dreta i l'extrema dreta no és la solució. Seria un abandó i un «alleujament covard». La fugida endavant, però,

El debat sobre les fronteres d'Europa ja no es pot evitar més temps. Al contrari, s'ha de fer sense tabús ni hipocresia. Hem de ser conscients de l'angoixa, del vertigen que crea l'absència de delimitació de les fronteres últimes de la Unió: aquests sentiments no s'aturaran si no es deixa clar qui és i qui no és europeu, qui ho serà i qui no ho serà.

tampoc no és una resposta satisfactòria, capaç de donar confiança als pobles i permetre l'èxit de la unitat europea. És per això que penso que ha arribat el moment de la clarificació.

Repensar l'Europa política

El no francès i el no holandès no em fan renunciar a les meves conviccions: la Constitució era un progrés considerable per a Europa i el seu abandó és un drama per als europeus. La nostàlgia, però, no serveix de res. Aquest fracàs és greu, però no és del tot il·lògic i obeeix essencialment a causes nacionals, però també a diverses insatisfaccions relacionades amb Europa. Malgrat els progressos representats per la Convenció, el mètode d'elaboració del Tractat ha estat, tal com ha quedat palès, massa poc transparent i democràtic i molt difícil d'entendre per al

ciutadà, que s'ha sentit amplament desposseït de la seva veu i la seva iniciativa. El text del Tractat era, a més, massa complex, massa heterogeni per convèncer fàcilment. No podia, en absència de claredat, ja que era molt llarg i molt tècnic, estimular i reafirmar, sinó que es prestava a campanyes negatives sobre un o altre dels seus articles, extret del seu context. Especialment, la voluntat política expressada pel procés constitucional no estava a la mesura de la inquietud econòmica i social dels europeus. En aquestes condicions, la focalització sobre la tercera part era probablement inevitable. No ens enganyem: el «no» no és tant un vot en contra dels progressos polítics de les dues primeres parts com un rebuig d'algunes disposicions dels tractats actuals considerats massa econòmics i massa lliberals. Expressa, també, una demanda de revisió o de reequilibri, en un sentit més social i econòmicament més voluntarista. D'això se n'extreu que el somni constitucional, com a mínim temporalment, ha quedat enrere, que el text de la Constitució no se sotmetrà de nou a ratificació, que la seva gènesi i el seu contingut es posen en dubte. Això no porta a renunciar a l'Europa política, sinó a abordar-la de manera diferent, en el temps i en l'espai. Comprens la còlera dels caps de govern europeus on ja s'ha ratificat el Tractat, per als quals renunciar-hi suposa sotmetre's al dictat francès. És per calmar-los que s'ha decidit la ficció d'una prolongació del termini de ratificació. Evidentment, és il·lusori: no es repetirà la votació a França i als Països Baixos i és d'un altre (o altres) tractats del que caldrà parlar quan arribi el moment.

Per preparar-los, crec que és raonable i fructuós fer un procés en dos temps. Europa, efectivament, necessita reformes institucionals simples i pràctiques a curt termini que aportin més eficàcia i més democràcia, les que no es van poder formular a Niça i l'absència de les quals havia justificat el llançament del debat constitucional. Aquestes reformes són conegudes, ja figuren al text del

La primera urgència és la de
fomentar un debat nacional
a cada país de la Unió, mitjançant
fòrums ciutadans i parlamentaris,
sobre el futur d'Europa, per tal
d'associar-hi els ciutadans.
Aquest debat, després, podria
desembocar en una nova
Convenció.

88

Tractat i poden recollir un gran consens: la creació del ministeri d'Afers Estrangers de la Unió, l'elecció del president del Consell Europeu i del president de l'Eurogrup per dos anys i mig, l'elecció del president de la Comissió per part del Parlament Europeu en funció del resultat de les eleccions europees, l'extensió del vot a la majoria qualificada... Se'n poden estudiar d'altres que segueixin el mateix esperit, però encara rebran més crítiques dels partidaris (com els polonesos o els britànics) del tractat de Niça: la integració de la Carta dels Drets Fonamentals en els tractats, el vot amb doble majoria dels Estats i les poblacions, el dret d'iniciativa ciutadana... En tot cas, totes es poden incloure a l'ordre del dia d'una conferència intergovernamental ràpida i ratificar-los ben aviat (abans del 2009) per via parlamentària.

Tothom s'adona, a la vegada, que cal realitzar una reflexió més fonamental. I s'ha d'iniciar, també, ben aviat. La primera urgència és la de fomentar un debat nacional a cada país de la Unió, mitjançant fòrums ciutadans i parlamentaris, so-

bre el futur d'Europa, per tal d'associar-hi els ciutadans. Aquest debat, després, podria desembocar en una nova Convenció o en uns fonaments d'Europa que permetessin treballar a un termini més llarg, en un tractat polític més curt, més clar, però també procedir a una relectura dels tractats actuals. No es tracta d'una altra versió del «pla B» proposat pels partidaris més articulats del «no», que reconeixen una renegociació d'una simplicitat bíblica que reprèn les dues primeres parts i que revisa la tercera. El procés que jo reclamo és més realista i molt més llarg, delicat i possiblement frustrant. Si l'emprenem, podem, espero, millorar sensiblement el funcionament d'Europa, més difícilment la seva substància. Es tracta d'un esforç d'entre cinc i deu anys el que s'obre, sense que hi hagi cap garantia que s'assolirà una coherència tan gran com la del Tractat constitucional. Tanmateix, jo crec que és necessari, ja que Europa no pot continuar funcionant molt de temps amb les institucions actuals sense quedar-se immobilitzada i la pausa imposada pel «no» no ha de significar la paràlisi de la intel·ligència i la desaparició del debat.

Tanmateix, no n'hi haurà prou amb un procés com aquest, ja que el projecte europeu també s'haurà de desplegar a diversos espais. L'Europa comunitària, la que avança a un mateix pas, animada per una alta autoritat encarregada de garantir l'interès general (la Comissió) controlada a la vegada pel Parlament europeu, el 29 de maig va patir un cop terrible, potser fins i tot fatal. És cert que encara no ha esgotat les seves virtuts i segueix sent indispensable per a l'èxit de l'aventura europea, tal com il·lustren les decisions preses per al llançament del Galileo. Al contrari, s'ha de reforçar mitjançant les futures reformes de l'Europa política. Aquestes, però, malauradament necessitaran temps i no hi ha més opció que constatar el pes cada vegada més gran de la lògica intergovernamental i, al centre d'aquesta, la dels egoismes nacionals.

Europa no s'escaparà a la lògica de la geometria variable. L'Europa dels 25, aviat dels 27 i de ben segur que d'aquí a no gaire, dels 30, seguirà sent el fonament d'aquesta construcció. Disposarà de regles i institucions comunes, que espero que seran precisades i democratitzades; estarà dotada d'un pressupost que li permetrà desplegar les seves polítiques comunes, reformulades i adaptades. Estarà vinculada per acords de cooperació renovats amb els seus veïns i socis, que a la vegada s'agruparan en organismes regionals (Europa central, Europa nòrdica, Mediterrani, Orient Mitjà, Àfrica,...). No obstant això, per avançar més ràpid i més lluny, les nacions europees també hauran de desenvolupar lògiques diferenciades, tant si es tracta de reforçar la cohesió econòmica i social de la zona euro, de mirar d'aconseguir una política ambiciosa d'integració en el domini de la defensa o de l'acció exterior, com de dur a terme treballs de recerca o d'infraestructura. No sóc, ni ho he estat mai, partidari de l'Europa a dues velocitats, que penso que és arbitrària i fins i tot humiliant. A més, no veig que es dibuixi un lideratge únic i convincent: com es pot fer la defensa d'Europa sense la Gran Bretanya? Per què frenar l'acció de la zona euro tot esperant que aquesta s'hi adhereixi? És per això que és el moment de passar a impulsar una Europa de projectes que girin al voltant d'unes cooperacions reforçades.

Un projecte que cal reconstruir

L'any passat suposà un punt d'inflexió per a la construcció europea. La Unió es podia constituir o fer-se miques, convertir-se en una potència capaç de fer sentir al món una veu diferent de la dels Estats Units o dividir-se, afirmar una ambició econòmica o conformar-se amb el mercat. La història ha decidit. Les contradiccions llargament amagades, les ambigüitats mai confessades (am-

pliació i aprofundiment, competència i voluntarisme, deixar fer i cohesió social, Nació i Europa...) han esclatat de manera estrepitosa. El referèndum francès n'ha estat un revelador formidable. El 29 de maig es va tancar un període de la construcció europea: el d'una unificació del continent al ritme de les petites passes del mercat, validat per la inevitabilitat d'una construcció política tranquil·la tramada en la discreció per una avantguarda il·luminada. Aquest mètode d'elaboració a partir d'ara està sota sospita, es rebutja la lògica dels fets consumats i el projecte europeu s'ha de reconstruir. El que és vell està a punt de desaparèixer i el que és nou encara no es pot discernir clarament en la crisi.

Europa està tocada, és vulnerable. No podrà reflotar si es conforma amb la rutina, la sordesa davant del malestar dels seus pobles, amb eslògans buits o mentiders que sembren il·lusions que queden traïdes de manera immediata. Però pot tornar a començar si els europeus, i en primer lloc els socialistes i les forces de progrés, emprenen una feina de refundació pacient i sincera, nodrida per l'exigència intel·lectual, sense esquivar el debat i que es condueixi sense demagogia ni populisme. Malauradament, no serà possible quelcom de convincent a Europa abans de l'elecció presidencial francesa de 2007, ja que el nostre país és a la vegada l'actor indispensable i l'home malalt d'Europa, i el seu president el dirigent més desacreditat del continent. Perquè aquesta data no sigui, com va passar al 1995 i al 2002, una cita fallida, un nou triomf de l'ambivalència i dels tripijocs, perquè l'alternativa sigui possible i reeixida, cal elaborar el nostre projecte per a França i per a Europa amb voluntat i sinceritat. És la nostra responsabilitat.

* Aquest article ha estat publicat, originalment, a *La Revue Socialiste* (París, juliol de 2005, núm. 20)
Traducció de Jaume Bellmunt Montagut